

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьмич Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

Козьмініх Альона Віталіївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій,
кандидат політичних наук, доцент

ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У сучасному світі цифрові технології стають не лише інструментом розвитку, але й засобом контролю. В умовах агресії РФ Україна стикається з викликами, які можуть призвести до тимчасового обмеження демократичних свобод заради національної безпеки. Цифровий авторитаризм – це використання цифрових інформаційних технологій владними структурами авторитарного типу з метою здійснення контролю над суспільством. До таких практик належать спостереження за громадянами, репресивні заходи, маніпулювання суспільною свідомістю, а також поширення дезінформації. Цей феномен охоплює як обмеження цифрових прав і свобод людини, так і спроби контролю над Інтернетом та цифровим простором у цілому [1, с. 161]. В умовах воєнного стану наша держава змушена впроваджувати обмеження в цифровому середовищі з метою захисту громадян, протидії дезінформації та запобігання витоку даних. Однак такі заходи можуть супроводжуватися ризиками поступової інституціоналізації цифрового нагляду, що несе загрозу звуження демократичних прав і свобод. Тому аналіз феномену вимушеного цифрового авторитаризму як складової гібридної війни є вкрай важливим для розуміння меж допустимого державного контролю в умовах безпекових викликів.

Відзначимо, що демократичні країни демонструють дедалі більшу схильність вводити обмеження на платформи соціальних мереж з міркувань безпеки, що відображає зростаючу стурбованість захистом конфіденційності громадян і суверенітетом даних. Певні рівні цифрової конфіденційності та захисту є найважливішими для належного функціонування та розвитку демократій. Оскільки цифрове стеження поширюється від онлайн до оффлайн тому, захист цифрової конфіденційності стає важливим для збереження фундаментальних демократичних цінностей, таких як свобода права людини [2]. Однак, незважаючи на це, справжня мотивація цензури безпеки залишається не завжди незрозумілою, оскільки уряди вважають головним обґрунтуванням такої цензури проблеми безпеки своїх громадян, а не будь-які відверто політичні наміри [3, с. 542].

Цифровий авторитаризм кидає серйозний виклик демократичним цінностям і правам людини, і це викликає зростаюче занепокоєння. Найбільшу загрозу становить не зовнішній вплив, а внутрішнє прийняття авторитарних цифрових практик самими демократичними країнами. Протягом останніх років політичні сили у демократичному світі дедалі частіше переймають технології контролю, спочатку створені в авторитарних режимах. У контексті війни, надзвичайного стану або масштабних криз такі практики можуть стати вимушеним цифровим

авторитаризмом – тимчасовим і виправданим заходом, що, однак, несе ризик перерости у постійну норму. Відзначимо, що на відміну вимушеного цифрового авторитаризму, ненавмисний цифровий авторитаризм – характеризується застосуванням цифрових технологій без усвідомленого наміру до авторитарних дій [4]. На практиці подібні випадки можемо розглядати лише як «зовні неусвідомлені», розуміючи, що згодом може виявитися їхній навмисний авторитарний характер. Прикладом «ненавмисного» цифрового авторитаризму можна вважати обмеження під час COVID-19 в Південній Кореї – уряд впровадив цифрові інструменти для відстеження контактів та місцезнаходження з метою стримування поширення вірусу. Це викликало серйозні занепокоєння щодо потенційного масового стеження за громадянами, збереження персональних даних без гарантій їх захисту, а також відсутності належного громадського контролю за цифровими практиками держави.

Часто явище цифрового авторитаризму помилково ототожнюють із вимушеною та законодавчо обґрунтованою цензурою. Із початком повномасштабної агресії РФ проти України, уряд вжив низку заходів для обмеження інформаційного впливу держави-агресора через кіберпростір. Зокрема, було заблоковано доступ до таких російських ресурсів. Ці дії були спрямовані на нейтралізацію інформаційного впливу РФ, припинення витоку персональних даних українських громадян. Враховуючи обставини воєнного часу, ці дії розглядаються як цілком виправдані та такі, що не підпадають під визначення цифрового авторитаризму в класичному його розумінні, однак можна говорити про поняття вимушений цифровий авторитаризм адже вибір, продиктований необхідністю. Особливо уваги потребує ризик розмивання межі між надзвичайними заходами, запровадженими в умовах війни, та їх поступовим перетворенням на нову норму у мирний час. Технології, які сьогодні обґрунтовано використовуються для забезпечення національної безпеки, можуть залишитися в арсеналі держави й після завершення воєнного стану. В такому разі зростає загроза того, що інструменти цифрового контролю, що виникли як реакція на екстремальні обставини, будуть поступово інституціоналізовані. Це може призвести до закріплення постійних механізмів стеження за громадянами, зниження прозорості державного управління, а також звуження простору для реалізації фундаментальних прав і свобод. У цьому контексті особливо важливо впроваджувати чіткі правові рамки, що визначатимуть тимчасовість подібних заходів, а також забезпечувати ефективні механізми парламентського й громадського контролю. Без таких запобіжників є ризик, що практики, започатковані в кризових умовах, трансформуються у форму прихованого, але стабільного цифрового авторитаризму – навіть у межах демократичної системи.

Отже, вимушений цифровий авторитаризм, хоч і зумовлений потребами безпеки, несе потенційну загрозу для демократичного розвитку, якщо позбавлений чітких меж і контролю. Саме баланс між захистом держави та збереженням цифрових прав є ключовим викликом для України в умовах війни.

Список використаних джерел:

6. Хома Н., Ніколаєва М. Цифровий авторитаризм: поняття, особливості, загрози. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2022. № 46. С. 159–166. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2022.46.159-166>
7. Big Question: How Does Digital Privacy Matter for Democracy and its Advocates? / eds. M. Recanati, B. Kerley. *National Endowment for Democracy*. 22.01.2024. URL: <https://www.ned.org/big-question-how-does-digital-privacy-matter-for-democracy-and-its-advocates/>
8. Al-Zaman Md. S., Shiblee Noman M. Md. Rise of Digital Authoritarianism? Exploring Global Motivations Behind Governmental Social Media Censorship. *Javnost – The Public*. 2024. Vol. 31(4). P. 529–544. URL: <https://doi.org/10.1080/13183222.2024.2396211>
9. Pearson J. S. Defining Digital Authoritarianism. *Philosophy & Technology*. 2024. Vol. 37(73). URL: <https://doi.org/10.1007/s13347-024-00754-8>

Ключові слова: цифровий авторитаризм; ненавмисний цифровий авторитаризм; вимушений цифровий авторитаризм; національна безпека; гібридна війна.

Keywords: digital authoritarianism; unintentional digital authoritarianism; necessary digital authoritarianism; national security; hybrid war.

Краснопольська Тетяна Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук, доцент

Каприця Роман Олександрович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри політичних теорій

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

На сучасному етапі політичної еволюції пострадянський простір продовжує зазнавати глибоких політичних, економічних та соціальних трансформацій. Ключовим фактором цих змін є політичні еліти, які визначають стратегію розвитку держав регіону. Сучасні виклики, включаючи війну, санкційний тиск та внутрішні опозиційні рухи, суттєво впливають на перерозподіл влади та зміну структури еліт.

Політичні еліти пострадянських країн, зокрема України, опинилися в унікальній ситуації. З одного боку, вони мали відмовитися від делегітимізованої комуністичної ідеології та авторитарних практик, з іншого – ще довгий час залишалися носіями радянської політичної культури. У цих умовах єдиною можливістю набуття міжнародної легітимності стало орієнтування на західні моделі